

AZ INKERI-FINNEKRŐL

KAJA MARKUS

Az elmúlt két-három évben Finnországban újra felfedezték az inkeriket, különösen azt követően, hogy a Puskin gyülekezet papja, Arvo Survo többször járt Finnországban, és a puškini finn templomot ismertté tette. Ezen kívül az összes külföldi finnek szervezete, a Suomi-Seura tavalyelőttől érdeklődik az inkerik iránt is.

Tavaly nyáron a Suomi-Seura szervezésében tizenegy napot töltöttem Leningrád környékén az inkeri-finnek között. Egy másik finnországi tanárral együtt egyhetes finn nyelvi és didaktikai tanfolyamot tartottunk az ottani leendő finn tanároknak. Ugyanekkor két hasonló tanfolyamot szerveztek Tallinban és Tartuban is. Ilyen tanfolyamok eddig még nem voltak.

A peresztrojka hatására több minden megváltozott az inkerik életében is: szabad beszélniük a múltjukról, nehézségeikről, és most már szabadon használhatják a nyelvüket is.

Néhány szó az inkerik történetéről

Több mint 2000 éve laknak finn törzsek a Néva mindkét partján. Ingermanland (finnül Inkerinmaa, Inkeri) a Finn-öböl partján a Néva és a Narva-folyó torkolata között fekvő terület svéd neve. Egy régi legenda szerint ezt a területet a svéd Olavi Sylikuningas lányáról, Ingegerdről nevezték el. Ezt a területet kapta ajándékba Jaroszlavtól, leendő férjétől. De nagyobb a valószínűsége annak, hogy a terület a Névába torkolló Inkere folyóról kapta a nevét. 1617-ben a sztolbovai békekötés alapján Ingermanland Svédország birtokába került. A terület őslakói, az izsorok és a vótok ekkor már elég kevesen voltak. Háború, éhínség, betegség pusztította őket.

A svéd király oroszok ellen vívott háborújának következményeként a lakosság döntően átrendeződött.¹ A görögkatolikus lakók a lutheránus térítés elől Oroszország belsőbb részeibe húzódtak. Az elhagyott területekre a svédek finn parasztokat telepítettek. Ők alkották Ingermanland finn népességének az alapját. A betelepít

¹ Az izsorok nem azonosak az inkerikkel. Az izsorok karjalai eredetűek, görögkatolikus vallásúak, és kb. 1000 óta élnek ezen a területen. Az inkerik viszont elsősorban äyrämöi- és savakko-finnek, akik csak a 17. században jöttek Ingermanland vidékére. Lutheránus vallásúak.

tett finnek indentitástudatát a lutheránus egyház és a gyülekezetek alakították és erősítették.

Az, hogy Ingermanland népei egységes néppé váltak, két dologgal hozható összefüggésbe: egyik maga a lutheránus vallás, a másik pedig a finn irodalmi nyelven folyó iskolai oktatás. A finn irodalmi nyelv így egyre inkább háttérbe szorította a különböző nyelvjárásokat.

Az 1800-as években az inkerik kulturális élete lendületes fejlődésnek indult. A gazdagodást jelzi a kolppanai szeminárium alapítása. Itt tanultak a leendő tanárok. A sajtó megszervezése és a század utolsó éveiben elterjedt dalos ünnepek is mutatják a kultúra fejlődését.

A szocialista forradalom után egy rövid ideig még működött az iskola, az önálló sajtó és az önálló helyi rádió. Az egyre erősödő eloroszosítási törekvések következtében bezárták a finn nemzeti iskolákat, tiltották a finn nemzeti irodalmat, sőt a templomokat is bezárták. A 30-as évek elején a szellemi életben előtérbe kerülő tisztogatás és rendcsinálás az inkeri értelmiség körében is éreztette káros hatását.

A II. világháború idején Ingermanlandot a németek megszállták. Kb. 60 000 inkeri menekült Finnországba. A háború után többségük visszatért annak reményében, hogy otthonát visszakapja, de addigra idegeneket telepítettek házaikba, őket pedig Közép-Oroszországba és esetenként Szibériába vitték. Mai ismereteink szerint falvaiknak mindössze csak 1/5 része inkeri.

Az inkeri kutatás áttekintése

Az egyik legrégebbi feljegyzés Friedrich Christian Webertől származik, aki Hannover város követeként tartózkodott az orosz cári udvarban, és ő foglalkozott a Pétervár környékén élő karjalaiakkal, inkerikkel és valószínűleg a vótokkal is.

August Wilhelm Hupel 1787-ben írt egy több mint 400 oldalas könyvet Ingermanland történetéről. A könyv legnagyobb részét az ott élő oroszok életét mutatja be, s csak elenyésző részben foglalkozik a finn népek életével.

Míg az orosz kutatók figyelmét elkerülik a finn népek, addig a Pétervárra érkező finn kutatók jelentős kutatómunkával gazdagítják a tudományos eredményeket. Kiemelkedő munkát végzett A. J. Hipping, aki 1819-ben német nyelven megjelentetett egy könyvet Pontus de la Gardien ingermanlandi harcaival kapcsolatos népi mondákról. Ez volt az első jelentős néprajzi munka Ingermanlanddal kapcsolatban. Később megírta Ingermanland történetét is három kötetben. Az első kötetet

1936-ban jelentette meg svéd nyelven *Neva och Nyenskans* címmel. A második és a harmadik kötetet orosz nyelven adták ki 1909;1916 között.

Nagy jelentőségű A. J. Sjögren munkája is, aki A. J. Hipping munkásságának folytatója és egyben gazdagítója is. A pétervári udvarban könyvtárosként dolgozott, majd akadémikussá lépett elő. 1833-ban jelent meg "Ueber die Finnische Bevölkerung des St. Peterburgischen Gouvernements und ueber den Ursprungs des Namens Ingermanland" című műve, ami a későbbi tudományos kutatómunkák alapjául szolgált. Az ő nevéhez fűződik a különböző finn népek megkülönböztetése is. Ír a vótokról, az inkerikről, az äyrämöi-finnekről és a savakko-finnekről.

A XIX. század közepén Peter von Köpping orosz kutató figyelmének középpontjába a finn népek kerülnek. Peter von Köpping geográfus és néprajzkutató volt. Az általa készített statisztikák is különböző finn népekről adnak hírt, s a térképein feltünteteti azok lakóhelyét, újabb adatokkal gazdagítva a velük kapcsolatos ismereteket.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni az egyházi személyek által készített feljegyzéseket, könyveket sem. A gyűlkezetek lejegyzett történetei fontos adatokkal szolgálnak ezzel a témával kapcsolatban.

Az inkerik népköltészetét a Lönnrot utáni nemzedék fedezte fel. A gyűjtőmunkát D. E. D. Europaeus végezte H. A. Reinholmmal Toksovában. E gyűjtőmunka alapján Lönnrot kiegészítette az új Kalevalájának Kullervo fejezetét, ezt követően az inkeriket Kullervo népként is szokás emlegetni. Az azonosításra az eposzi és az akkori helyzet közötti hasonlóság teremtette meg az alapot.

A népköltészeti kutatás ezt követően is folytatódott. August Ahlqvist végzett gyűjtőmunkát az inkerik körében. A lejegyzett népköltészeti alkotások száma eléri a 15 000-et, ami a finn népköltészet egyharmadát képezi. A legismertebb inkeri népi énekesek, adatközlők: Ontropo Melikow és Larin Paraske.

Az inkerik élete napjainkban

Az inkerik létszámáról megbízhatóan pontos adataink nincsenek. Bizonyos becslések szerint a létszámuk eléri a 70 000-et. Legnagyobb részük Észtországban és a szovjet Karjalában él. A régi Ingermanland területén, vagyis a mai Leningrádhoz közel eső területeken kb. 16 000-en élnek.

Az utóbbi két-három év alatt életük folyása felgyorsult, több minden történt velük, mint az ezt megelőző évtizedekben összesen. A fellendülést jelzi, hogy két évvel ezelőtt megalakították az Inkeri Szövetséget, s több kisebb inkeri társaság

is működik. 1988-ban ünnepelték először 50 év után az egyik inkeri faluban Juhannus ünnepét, amelyen több Svédországba menekült inkeri vendég is részt vett.

A finn nyelv helyzete jelenleg bizonytalan. A legöregebb nemzedék a saját régi inkeri tájszólását beszéli. A középkorúak már nem nagyon beszélnek finnül. A fiatalokban napjainkban ébredt fel a kíváncsiság a nagyszülők nyelve és kultúrája iránt.

Az oktatás újjászervezése nehézkes, lassú folyamat. Néhány iskolában lehet már finnül tanulni választott tárgyként. 1988 nyarán néhány finnül tanuló inkeri iskolás Finnországban vett részt nyári nyelvtáboron.

Szovjet Karjalában a finn nyelv helyzete szilárdabb, mint a többi inkerik által lakott területeken. Ez azzal magyarázható, hogy iskoláikban van finn nyelvi oktatás, és sok fiatal finnek vallja magát. Legnépesebb településeik Petrozavodszk és Aunusz. Ezek a Karjalában élő inkerik viszont ezáltal elveszítették inkeri identitásukat. Nem beszélnek az inkeri nyelvjárást, hanem helyette a finn irodalmi nyelvet használják. Észtországban a legtöbb inkeri Viruban lakik, és észtül beszél. A fiatalabb generáció inkább észtnek, mint inkerinek vallja magát. Ingermanland lakói közül az idősebb és a középnemzedék egy része vallja magát inkeri-finnek. Itt helyenként még nyomaiban fellelhető a régi inkeri tájszólás s a népköltészet.

A finnek napjainkban erőteljesen figyelnek az inkerik életére. Segítségük többféle jellegű és eltérő hatékonyságú. Több kérdés nyitva áll mind a tudósok, mind pedig a segíteni akaró emberek előtt. A tavaly nyáron először megrendezésre került finn nyelvi tanfolyam megszervezésére az idén is sor kerül, tekintettel az előttünk álló feladatok sokaságára és fontosságára.

IRODALOM

- KRJKOV, ALEKSEI (1987), Inkerinmaa ja inkeriläiset. Punalippu/8. Petroskoi 1987.
 MIETTINEN, HELENA (1989), Inkeriläiset maaton kansa. Jyväskylä 1989.
 SIHVO, HANNES (1989), Inkerinmaalla. Muistoja Inkerin maasta ja kansasta sanoin ja kuvin. Hämeenlinna 1989.

ÜBER DIE INKERI-FINNEN

KAJA MARKUS

Nach langen Jahrzehnten sind die mit Ingermanland und mit den Inkeri-Finnen zusammenhängenden Fragen erneut in den Mittelpunkt der Aufmerksamkeit der Fachleute bzw. derer, die sich für diese Problematik interessieren, gerückt. In der vorliegenden Studie wird ein kurzer Überblick über ihre gegenwärtige Lage sowie ein historischer Überblick geboten, also darüber, inwiefern die sich der heutigen Sowjetunion vollziehenden Veränderungen die Wiederbelebung der Traditionen der Inkeri-Finnen, die Pflege ihrer Sprache und Kultur fördern.